

Hvordan ta i bruk nye læreplaner?

Læreplanene beskriver kompetansen elevene skal oppnå, men veien fram dit finner dere ut av sammen.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 31.08.2021

Alle elever er ulike, og hva som er elevens beste, er et kjernesporsmål i all opplæring. Dette spørsmålet må besvares på nytt hver dag av alle som jobber i skolen. Overordnet del 3.5

Elever, lokalsamfunn og skoler er forskjellige og samfunnet endrer seg hele tiden. Derfor har læreplanene handlingsrom slik at dere kan tilpasse opplæringen til alle elever på alle trinn. Læreplanene har verken lister over aktiviteter dere skal gjennomføre eller detaljerte oversikter over kunnskapsinnhold. Involver elevene for å finne innhold, arbeidsmåter, læringsressurser, arenaer, aktiviteter og vurderingsformer som er relevant og bidrar til læring.

Læreplanene beskriver kompetansen elevene skal tilegne seg i fagene. Kompetanse består av kunnskaper og ferdigheter i kombinasjon. Elevene skal kunne bruke kompetansen sin også utenfor skolen, i livet de lever nå og i en framtid vi ikke kjenner. Når elevene lærer noe så godt at de forstår sammenhenger og kan bruke det de har lært i nye situasjoner, kaller vi det dybdelæring. Skolen skal planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring slik at elevene oppnår kompetanse de kan bruke i ulike sammenhenger i samfunns- og arbeidsliv.

Helhet og sammenheng i læreplanen

Å forstå sammenhenger i og mellom fag er viktig for at opplæringen skal være relevant og nyttig for elevenes liv. Læreplanvisningen har en støttemeny som kan hjelpe deg å se sammenhengene. Under er en forklaring av de ulike delene av læreplanen og hvordan de henger sammen.

Overordnet del

Overordnet del av læreplanverket gjelder alle fag og alle elever. Den beskriver verdiene og prinsippene all opplæring skal bygge på og prinsipper for hvordan dere som skole skal jobbe. Den er dermed både grunnmuren og overbygningen for skolen. Overordnet del ble skrevet først, og så ble de nye læreplanene for fag utviklet ut fra det som står der. Verdiene og prinsippene for opplæring er på ulike måter ivaretatt i læreplanene. Overordnet del kan derfor brukes til å forstå ulike deler og innhold i læreplaner for fag og til å se sammenhenger i opplæring på tvers av fag.

[Les overordnet del](#)

Om faget

Alle læreplaner har en del som heter Om faget og som knytter læreplanen til overordnet del av læreplanverket. Om faget består av fire deler: fagets relevans og sentrale verdier, kjerneelementer, tverrfaglige temaer og grunnleggende ferdigheter. Disse fire delene tydeliggjør sammenhenger mellom overordnet del og kompetansemål i fag.

Kompetansemålene skal forstås i lys av teksten Om faget i læreplanen. Om faget gir en innramming av kompetansemålene og dermed føringer for å fortolke kompetansemålene, sammenhengene mellom målene og hva samlet kompetanse i faget er.

Fagets relevans og sentrale verdier

Fagets relevans og sentrale verdier har to avsnitt. Det første avsnittet beskriver hvorfor faget er viktig både for eleven, arbeidslivet og samfunnet. Teksten gir faget retning og svarer på hvorfor faget har en plass i skolen. Det andre avsnittet synliggjør hvilke verdier og prinsipper i overordnet del som er særlig relevante i faget. Det er fagets egenart som ligger til grunn for hvilke verdier og prinsipper som er omtalt.

Fagets relevans og sentrale verdier forteller hvordan opplæringen i faget skal bidra til å realisere verdier som står beskrevet i overordnet del. Dette skal gjøre at verdiene blir en integrert del av de ulike fagene og dermed en naturlig del av opplæringen elevene får.

Eksempel læreplan i norsk

- **Overordnet del**

Opplæringen skal sikre at elevene blir trygge språkbrukere, at de utvikler sin språklige identitet, og at de kan bruke språk for å tenke, skape mening, kommunisere og knytte bånd til andre. Språk gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet.

- **Fagets relevans og sentrale verdier i norsk**

Elevene skal bli trygge språkbrukere og bevisste på sin egen språklige og kulturelle identitet innenfor et inkluderende felleskap.

- **Kompetansemål etter 7. trinn i norsk**

Eleven skal kunne utforske og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet.

Eksempel læreplan i matematikk

Begreper fra overordnet del er inkludert i fagets relevans og verdier i læreplanen i matematikk for 1.-10. trinn: "Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnlaget for opplæringa. **Kritisk tenking** i matematikk omfatter kritisk vurdering av resonnement og argument og kan ruste elevane til å gjere eigne val og ta stilling til viktige spørsmål i sitt eige liv og i samfunnet. Når elevane får tid til å tenkje, reflektere, resonnere matematisk, stille spørsmål og oppleve at faget er relevant, legg faget til rette for **kreativitet og skapartrong**. Matematikk skal bidra til at elevane utviklar evne til å jobbe sjølvstendig og samarbeide med andre gjennom utforsking og problemløysing, og kan bidra til at elevane blir meir **bevisste på si eiga læring**. Når elevane får høve til å løyse problem og meistre utfordringar på eiga hand, bidreg dette til å utvikle uthald og sjølvstende."

Kjerneelementer

Kjerneelementene beskriver det viktigste innholdet i faget. De kan være både

kunnskapsområder, begreper, metoder, tenkemåter og uttrykksformer. Kjerneelementene handler om det elevene må lære for å kunne mestre og bruke faget. De er utviklet for lettere å kunne se sammenhenger og progresjon i faget.

Kjerneelementene og kompetansemålene henger nøye sammen. Innholdet i kjerneelementene er utdypet og konkretisert i kompetansemålene. Hvert kompetansemål er knyttet til ett eller flere kjerneelementer.

I arbeidet med læring skal kjerneelementene brukes til å forstå kompetansemålene og til å se sammenhenger mellom dem. Kjerneelementene brukes også til å velge innhold til kompetansemålene.

Eksempel samfunnskunnskap

- **Kjerneelementer i samfunnskunnskap**

Medborgarskap og berekraftig utvikling
Identitet og livsmeistring

- **Kompetansemål i samfunnskunnskap**

Eleven skal kunne drøfte korleis personleg økonomi, kommersiell påverknad og forbruk påverkar enkeltpersonar, grupper og samfunnet.

Her kan kjerneelementene gi inspirasjon til å trekke inn ulike temaer som for eksempel identitetsutvikling, forbrukermakt og bærekraftig utvikling i arbeid med kompetansemålet.

Eksempel KRLE

KRLE har fem kjerneelementer: Kjennskap til religioner og livssyn, utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder, utforsking av eksistensielle spørsmål og svar, kunne ta andres perspektiv og etisk refleksjon.

Disse fem kjerneelementene skal ses i sammenheng, samtidig som de får fram forskjellige sider ved faget. Arbeid med konkrete emner eller problemstillinger i faget vil kunne gi elevene kompetanse knyttet til flere kjerneelementer. Faget legger vekt på etisk refleksjon og eksistensielle spørsmål. Det kan for eksempel handle om verdivalg, identitet, fysisk og psykisk helse, klodens framtid, dyrevelferd, livskriser, mestring av hverdagen, eller å vise respekt for hverandre ved å tolerere uenighet, forskjellighet og mangfold.

Etter 10. trinn skal eleven kunne identifisere og drøfte aktuelle etiske

problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, bærekraft og fattigdom. Her er det sammenheng med kjerneelementet etisk refleksjon og det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling.

Tverrfaglige temaer

Læreplanverket har tre tverrfaglige temaer:

- folkehelse og livsmestring
- demokrati og medborgerskap
- bærekraftig utvikling

Disse tre temaene er prioritert fordi de berører sentrale samfunnsutfordringer som er aktuelle over tid. Overordnet del beskriver hva som er innholdet i hvert av temaene. Ut fra dette konkretiserer læreplanene hva elevene skal lære om temaene i de ulike fagene, både i egne tekster om temaene og i kompetansemålene.

De tverrfaglige temaene inngår bare i de fagene der de er en sentral del av kompetansen, og de er ikke egne fag. Ulike sider ved de tverrfaglige temaene ivaretas i ulike fag. Selv om et tverrfaglig tema ikke inngår i en læreplan, kan temaet likevel tas inn i opplæringen i faget.

Tekstene om de tverrfaglige temaene i læreplaner for fag gir føringer for arbeidet med temaene i kompetansemålene. Hvis dere leser de tverrfaglige temaene i overordnet del og i forskjellige læreplaner, kan det være lettere å forstå hvordan dere kan jobbe med tematikken både i og på tvers av fag.

Eksempel matematikk

En sentral del av matematikkfaget er å kunne argumentere for løsninger, slik det er beskrevet i kjerneelementet resonnering og argumentasjon. Å kunne utforske og analysere statistikk og vurdere hvor gyldige funnene er, er grunnleggende for demokratisk deltakelse. Dette perspektivet er en del av det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap i overordnet del. I læreplanen i matematikk er det konkretisert i kompetansemål etter 9. trinn: "eleven skal kunne tolke og kritisk vurdere statistiske framstillinger fra media og lokalsamfunnet".

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er

- å kunne lese
- å kunne skrive
- å kunne regne
- muntlige ferdigheter
- digitale ferdigheter

De grunnleggende ferdighetene er del av kompetansen i fagene på alle trinn og brukes både for å lære og for å vise kompetanse. Overordnet del beskriver hvorfor de grunnleggende ferdighetene er viktige og hvordan de inngår i fagene. Ut fra dette er grunnleggende ferdigheter konkretisert i læreplanene. Alle læreplaner har en tekst som beskriver hvordan de grunnleggende ferdighetene er en del av kompetansen i faget. Ikke alle ferdigheter er like relevante i alle fag. Derfor beskriver læreplanene kun de ferdighetene som er særlig relevante i faget.

I noen av kompetansemålene står en eller flere grunnleggende ferdigheter nevnt eksplisitt. I andre kompetansemål står ingen av dem nevnt, men de inngår implisitt. Da kan dere velge hvilke grunnleggende ferdigheter det er hensiktsmessig å jobbe med. Involver gjerne elevene i å vurdere dette. Opplæringen må samlet sett dekke alle de grunnleggende ferdighetene slik de er beskrevet i "Om faget".

Eksempel musikk samisk

I læreplanen i musikk samisk innebærer det å kunne skrive å ta i bruk ulike former for analog og digital notasjon. Slik kan skrijving være en støtte til å utøve, lage og oppleve musikk.

Les mer om grunnleggende ferdigheter

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemålene beskriver hva elevene skal kunne etter ulike trinn. Kompetansemålene springer ut fra fagets kjerneelementer og de andre innledende tekstene til læreplanene. Ved å lese hele "Om faget" kan dere få hjelp til å forstå kompetansemålene og velge innhold til dem. Kompetansemålene er utformet slik at dere har rom for å tilpasse underveisvurdering, læringsressurser, arenaer og aktiviteter til elevene.

Det er progresjon i kompetansemålene fra trinn til trinn. Progresjon kommer til uttrykk på forskjellige måter. En måte er ved hjelp av verb. For eksempel kan det å reflektere over et tema i noen tilfeller være mer krevende enn å beskrive det samme temaet. Samtidig kan også barn reflektere, vurdere og utforske. Derfor brukes disse verbene også på de laveste trinnene. Progresjon kommer altså ikke bare til uttrykk gjennom verb. Andre måter å uttrykke progresjon på er gjennom innhold og bruk av adjektiv og adverb – altså hva de skal reflektere over og på hvilken måte.

Eksempel

- **Kompetansemål etter 4. trinn i engelsk**

Eleven skal kunne følge enkle regler for rettskriving og setningsstruktur

- **Kompetansemål etter 7. trinn i engelsk**

Eleven skal kunne følge regler for rettskriving, ordbøying og setningsstruktur

Her er det samme verbet brukt på begge trinn. Derfor vises progresjonen på andre måter: Adjektivet «enkle» er brukt på 4. trinn, men ikke på 7. trinn, og angir progresjon knyttet til vanskegraden på reglene. I tillegg skal elevene på 7. trinn kunne følge regler innenfor flere områder, da «ordbøying» er lagt til i kompetansemålet der.

Alle læreplaner har fagspesifikke omtaler av vurdering for trinn det er kompetansemål for. Dere kan bruke dem i arbeidet med underveis- og sluttvurdering i faget. Tekstene gir rammer for underveis- og sluttvurdering og skal bygge bro mellom læreplaner i fag og det som står om vurdering i overordnet del og forskrift.

De fagspesifikke omtalene av vurdering beskriver hvordan elevene kan vise og utvikle den fagkompetansen som er beskrevet i kompetansemålene og resten av læreplanen. Tekstene kan derfor gi tips til hvordan dere kan se etter tegn på læring.

De veiledende kjennetegnene på måloppnåelse kan også være en støtte i

standpunktvurderingen.

Vurderingsordning

Alle læreplaner for fag har en tekst om hvilke ordninger som gjelder for sluttvurderingen.

Samisk innhold i læreplanene

I læreplanene er det samisk innhold både i "Om faget" og i kompetansemål. I noen av kompetansemålene er det samiske innholdet eksplisitt nevnt. I andre inngår det implisitt. Da kan dere bestemme når og på hvilke måter det skal inngå. Opplæringen skal sikre at alle elever lærer om det samiske urfolkets historie og rettigheter. De skal også lære om mangfold og variasjon i samisk kultur og samfunnsliv.

Samarbeid

Vi råder dere til å jobbe sammen om de nye læreplanene. Da blir det lettere å ivareta sammenhenger i og mellom fag og å samarbeide om å vurdere og forbedre opplæringen.

Læreplanene er ikke den enkelte lærers ansvar alene. Skoler og skoleeier har ulikt ansvar knyttet til arbeidet med å innføre nye læreplaner. Skolene skal planlegge, gjennomføre, tilpasse og vurdere opplæringen slik at elevene oppnår den kompetansen læreplanene beskriver. Skoleeiere skal stille nødvendige ressurser til disposisjon, og sørge for rammebetingelser som gir skolene mulighet til å sette seg inn i og ta læreplanverket i bruk på en god måte.

Se også: Hvorfor har vi fått nye læreplaner?

